

2021: recuperació notable, tot i que incompleta, de l'economia espanyola

El 2020 serà un any que difícilment oblidarem. Hi ha moments crítics en la història que poden marcar una generació sencera: una guerra, una crisi o una pandèmia. Aquests esdeveniments, que podem qualificar d'extremes, poden accelerar transformacions socials i econòmiques. Els llegats són incerts, però, sens dubte, profunds. En aquest article, repassarem l'impacte econòmic de la pandèmia i explorarem quins seran els principals eixos motors del 2021.

2020, l'any de la pandèmia

La memòria col·lectiva té molt present la crisi financera del 2008. No obstant això, la crisi del 2020 té característiques molt diferents. Per començar, la crisi ha tingut un origen sanitari, de manera que l'economia ha estat víctima de les mesures que ha estat necessari implementar per neutralitzar la pandèmia. En segon lloc, la crisi de la COVID-19 ha estat d'una magnitud inusitada. Si, durant la crisi del 1993 i del 2008, el PIB, en el seu punt més baix, es va situar el 2,5% i el 9% per sota del nivell precisi, respectivament, durant la crisi de la COVID-19, el PIB s'ha arribat a situar el 22% per sota del nivell precisi. En tercer lloc, les dinàmiques també han estat molt diferents. Atès que la COVID-19 ha estat el desencadenant de la crisi del 2020, l'evolució de l'economia ha respost als vaivens de la pandèmia. D'aquesta manera, la velocitat de recuperació ha estat molt superior a la de crisis anteriors. El 2020, en només un trimestre (el 3T), l'economia ha recuperat gairebé el 60% del producte perdut, en relació amb els nou trimestres que va necessitar durant la crisi financera.

Índex de condicions econòmiques i creixement del PIB

Índex sintètic de la severitat de les condicions econòmiques

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE i de Bloomberg.

Això s'ha degut, en bona part, a la decidida actuació del BCE i a totes les accions per part de la política fiscal i econòmica per assegurar els ingressos de les persones afectades per les mesures de restricció a l'activitat, sigui mitjançant els ERTO, els cessaments extraordinaris d'activitat, les moratòries o els ajornaments d'impostos.

Tot això no vol dir que no hi hagi moltes implicacions d'aquesta crisi que encara puguin aflorar, a les quals farem referència més endavant. No obstant això, i utilitzant una metàfora sanitària, la política econòmica ha exercit d'anestèsia per establir les constants vitals d'un pacient que estava entrant en fase crítica.

Què ens oferirà el 2021?

El 2021 continuarà dominat per la pandèmia, malgrat que s'espera que sigui l'any en què l'economia consolidi la recuperació. És probable que les mesures que s'han hagut d'adoptar al final del 2020 per combatre la segona onada de contagis tinguin una certa continuïtat en els primers mesos del 2021. No obstant això, confiem que la disponibilitat d'una vacuna, juntament amb un ús més intensiu dels testos ràpids, permetrà mantenir la pandèmia sota control sense haver de recórrer a mesures tan restrictives com les imposades fins ara. En aquest sentit, preveiem que l'avanç de l'activitat s'intensificarà a partir del 2T, quan els col·lectius de major risc ja haurien d'estar immunitzats i quan la mobilitat internacional es pugui recuperar amb més força, amb el consegüent impacte positiu per al turisme.

En conjunt, preveiem que, el 2021, el creixement de l'economia se situarà al voltant del 6,0%. Tot i que el ritme de recuperació és elevat, l'economia quedarà encara el 6,2% per sota del nivell de PIB precisi. De fet, no preveiem que l'economia torni als nivells precisi fins al 2023.

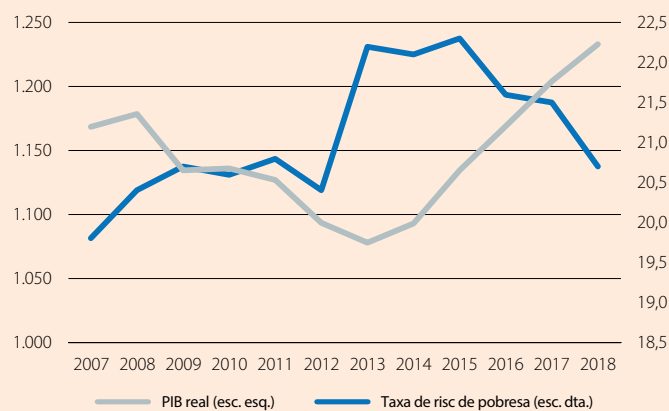
Les cicatrius econòmiques de la COVID-19

L'economia es recuperarà en els propers anys a nivell macroeconòmic, però deixarà algunes cicatrius importants. Per aquest motiu, serà indispensable dur a terme les polítiques econòmiques adequades perquè aquestes cicatrius es puguin tancar en el menor temps possible i no tinguin efectes persistents en certs sectors econòmics i en les persones que hi treballen.

El mercat laboral s'anirà recuperant de forma gradual el 2021, tot i que les polítiques en l'àmbit laboral hauran d'acompanyar aquesta recuperació per evitar que els sectors més afectats per la pandèmia –turisme, oci, hotelaria...– surtin amb cicatrius profundes. Així, els ERTO encara seran una eina important durant la primera meitat del 2021, tot i que ho seran de forma més selectiva i temporal que el 2020.

PIB i risc de pobresa

(Milers de milions d'euros)

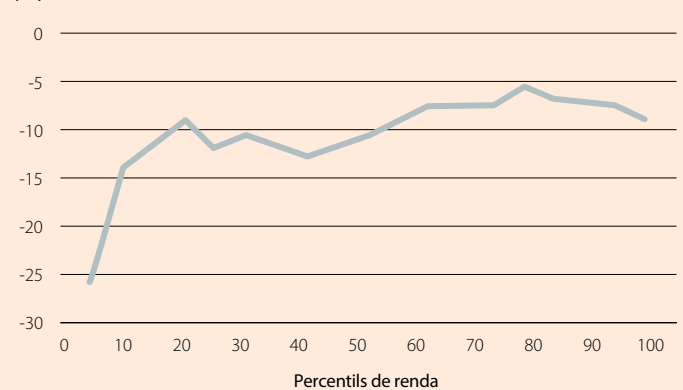

Nota: La taxa de risc es calcula prenent com a llindar de pobresa el 60% de la mitjana dels ingressos anuals per unitat de consum.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE.

Variació de la renda bruta per capita per percentils 2008-2014

(%)

Font: Bover, O. et al. (2018). «La desigualtat de la renda, el consum i la riquesa a Espanya», Banc d'Espanya, Documents Opcionals, núm. 1.806.

Una altra cicatriu que caldria tancar de forma més ràpida que durant la Gran Recessió és l'augment de la desigualtat. A vegades, les conseqüències de les crisis triguen temps a aflorar en l'àmbit social: el percentatge de la població en risc de pobresa a Espanya va augmentar de manera significativa entre el 2013 i el 2015, just quan el pitjor de la crisi anterior ja havia passat i l'economia encarava ja una recuperació incipient. De fet, a partir de les nostres previsions de creixement i d'atur, veiem que la suma de la taxa de risc de pobresa i de la taxa d'exclusió social¹ podria augmentar el 2021 fins al 27% de la població (el 25,3% abans de la COVID-19), un augment de 750.000 persones. Això explica la importància de continuar desenvolupant polítiques inclusives –el 2020, amb les aportacions de les transferències del sector públic, l'augment de l'índex de Gini entre el febrer i el setembre va ser de 2 punts, xifra que s'hauria doblat sense aquestes aportacions, segons el Monitor de Desigualtat de CaixaBank Research– que permetin que la recuperació arribi a tothom.

El 2021 serà també un any important per al nostre teixit productiu. És fonamental que les empreses espanyoles no surtin gaire afeblides d'aquesta pandèmia. Per aquest motiu, caldrà compaginar l'alleujament financer, perquè la solvència de les empreses viables més afectades no es deteriori –per exemple, per la via de les recapitalitzacions i dels ajuts directes–, amb polítiques estructurals que adaptin el teixit productiu a un món postpandèmia més digital i més verd.

Finalment, serà essencial combinar una política fiscal de suport per a la recuperació a curt termini amb una visió a mitjà termini centrada en reequilibrar els comptes públics i aconseguir recuperar espai fiscal perquè la pròxima crisi ens agafi amb prou marge de maniobra per desenvolupar polítiques anticíclics.

L'esperança dels fons europeus NGEU

El Fons de Recuperació Europeu, Next Generation EU (NGEU), serà una oportunitat única per modernitzar l'economia espanyola i per augmentar-ne el creixement potencial. El 2021, Espanya presentarà el Pla de Recuperació amb tots els detalls a la Comissió Europea i, després de la seva previsible aprovació, començarà a rebre, cap a la meitat de l'any, fons que sumarien uns 72.000 milions d'euros en transferències no reemborsables entre el 2021 i el 2026, xifra que equival al 5,8% del PIB del 2019.² Es tracta d'una quantitat molt elevada, i és clau que s'aprofiti per dissenyar un pla d'inversions intel·ligent, centrat en les infraestructures i en les transicions verda i digital, acompanyat de reformes que abordin els reptes estructurals de l'economia (temporalitat del mercat laboral, educació i FP, innovació...).

Per accelerar les inversions, el Govern espera executar 26.600 milions d'euros el 2021 a càrrec de l'NGEU anticipant els fons en els pressupostos. Es tracta d'una quantitat molt considerable, que, abans de la pròpia execució, requerirà seleccionar i dissenyar una gran quantitat de projectes en un temps rècord. Sent conservadors, la nostra previsió de creixement per a Espanya per al 2021 incorpora l'execució del 50% d'aquests 26.600 milions d'euros, la qual cosa aportaria 1 punt al seu creixement.³

Els fons europeus són una gran notícia, però paga la pena analitzar l'impacte macroeconòmic que, el 2021, tindrà la política fiscal en conjunt (inclosos els fons europeus).⁴ Quan fem aquesta anàlisi,⁵ obtenim un impuls fiscal total el 2021 al voltant del 2,5% del PIB, amb un impacte macroeconòmic d'1,5 p. p., dels quals 1,0 p. p. provindria de l'NGEU i la resta de la despesa corrent.⁶ En definitiva, els fons europeus són la pedra angular perquè, el 2021 (i els anys posteriors), les polítiques econòmiques impulsin el creixement econòmic.

Oriol Carreras Baquer i Javier García-Arenas

1. Es tracta de l'índex AROPE (*At risk of poverty or social exclusion*), que comptabilitza la població que es troba en risc de pobresa, amb mancances materials severes o amb baixa intensitat en l'ocupació.

2. Aquesta quantitat pot arribar als 140.000 milions d'euros si incloem els préstecs que es poden sol·licitar.

3. Utilitzem un multiplicador fiscal de 0,9.

4. Calculem l'augment esperat de la despesa corrent i de capital entre el 2020 i el 2021 per damunt del que ens indicaria la inflació esperada el 2021.

5. Excloem les mesures extraordinàries contra la pandèmia del 2020 que es retiraran parcialment el 2021.

6. Per a la despesa corrent, apliquem un multiplicador fiscal de 0,4.